ВІДГУК
опонента Яценко Ольги Миколаївни, доктора економічних наук, професора, виконуючої обов'язки завідувача кафедри міжнародної торгівлі та маркетингу Київського національного університету імені Вадима Гетьмана
на дисертацію Баб`яра Всеволода Павловича на тему: «Процеси декарбонізації глобальної циркулярної економіки», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дисертаційної роботи

Стрімке посилення глобальних кліматичних змін, необхідність досягнення цілей вуглецевої нейтральності, зростання дефіциту природних ресурсів та трансформація світових економічних моделей обумовлюють підвищений науковий інтерес до проблем декарбонізації та розвитку циркулярної економіки. Сучасні міжнародні екологічні ініціативи, реалізація положень Паризької кліматичної угоди, Європейського зеленого курсу та Цілей сталого розвитку актуалізують потребу у формуванні ефективних механізмів поєднання економічного зростання із забезпеченням екологічної стійкості та раціонального використання ресурсів.

Особливої актуальності набуває дослідження взаємозв'язку процесів декарбонізації та циркулярної економіки, оскільки саме комплексне впровадження принципів замкненого ресурсного циклу, підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів, розвиток рециклінгу, повторного використання та екологічно орієнтованих технологій створює передумови для суттєвого скорочення викидів парникових газів, зниження ресурсомісткості виробництва та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Для України зазначена проблематика має особливе значення в умовах післявоєнного відновлення, поглиблення європейської інтеграції, необхідності модернізації виробничої бази та виконання міжнародних кліматичних зобов'язань. За цих умов особливої ваги набуває наукове обґрунтування інституційних, економічних та організаційних механізмів реалізації процесів декарбонізації, здатних забезпечити екологічно орієнтовану трансформацію національної економіки відповідно до сучасних світових тенденцій.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Баб'яра Всеволода Павловича є своєчасним та актуальним, оскільки спрямоване на вирішення важливого наукового завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад і розроблення практичних підходів до забезпечення процесів декарбонізації глобальної циркулярної економіки. Отримані результати мають наукову новизну, характеризуються практичною спрямованістю та можуть бути використані при формуванні державної екологічної, економічної та кліматичної політики, а також у процесі розроблення стратегій сталого розвитку на національному та регіональному рівнях.

Дисертаційну роботу підготовлено в межах виконання науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету. Її основні положення та результати узгоджуються з тематикою фундаментальних держбюджетних досліджень "Концепція відбудови та зеленої реконструкції України" (№ держреєстрації 0124U00003) та "Циркулярна економіка як драйвер екологічної безпеки держави" (№ держреєстрації 0125U004247).

Ступінь обґрунтованості та надійності наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Баб'яра Всеволода Павловича, є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та підтверджуються належною теоретичною, методичною й емпіричною базою дослідження.

Робота виконана на основі сучасних концепцій сталого розвитку, циркулярної економіки, низьковуглецевого розвитку, інституціональної економіки, цифрової трансформації та екологічної модернізації. Об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження узгоджені між собою, а структура дисертації є логічною та забезпечує послідовне розкриття поставленої наукової проблеми.

Переконливими є результати, отримані автором під час обґрунтування декарбонізації як комплексної економічної трансформації, що охоплює екологічні, економічні, технологічні та інституційні складові розвитку (с. 27–53). Заслуговує на позитивну оцінку аргументоване доведення необхідності переходу від вузького

трактування декарбонізації як процесу скорочення викидів до її розуміння як системної моделі модернізації економіки.

Високий ступінь достовірності результатів забезпечено використанням сучасних методів статистичного аналізу та економіко-математичного інструментарію. Зокрема, автором емпірично підтверджено взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку та вуглецевою інтенсивністю країн, проведено порівняльний аналіз статистичних характеристик декарбонізаційних процесів для різних територіальних рівнів, що дозволило виявити особливості їх просторової диференціації (с. 89–92).

Вагомим науковим результатом є розроблення авторського інтегрованого індексу гібридної мобільності та декарбонізації (Hybrid Mobility and Decarbonization Index, HMDI), який поєднує екологічні, економічні, технологічні та цифрові показники розвитку. Практична апробація запропонованого інструментарію дала змогу здійснити комплексне оцінювання процесів декарбонізації в Україні, визначити їх сильні та слабкі сторони, а також обґрунтувати напрями подальшої трансформації циркулярної економіки (с. 169–177).

Науково обґрунтованими є результати щодо регіональної диференціації процесів декарбонізації в Україні, визначення особливостей розвитку окремих макрорегіонів та формування рекомендацій щодо реалізації принципів справедливого переходу для територій із високою концентрацією вуглецевоємних виробництв (с. 181–198).

Практичне значення мають запропоновані автором стратегічні підходи до розвитку циркулярної економіки, інституційного забезпечення декарбонізації, розширення партнерських моделей взаємодії та активізації інвестиційних механізмів реалізації низьковуглецевої політики (с. 223–225).

Наведене дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими, достовірними, внутрішньо узгодженими та мають вагоме теоретичне і практичне значення для розвитку економічної науки й формування сучасної політики декарбонізації та циркулярного розвитку.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Наукова новизна дисертаційної роботи Баб'яра Всеволода Павловича полягає у комплексному вирішенні актуального наукового завдання щодо розвитку теоретичних і методичних засад декарбонізації глобальної циркулярної економіки та обґрунтування сучасних підходів до забезпечення низьковуглецевої трансформації економічних систем.

На особливу увагу заслуговує запропоноване автором розширення наукового розуміння сутності декарбонізації. На відміну від традиційного трактування як процесу скорочення викидів парникових газів, дисертантом її обґрунтовано як багаторівневу систему економічних, технологічних, екологічних та інституційних перетворень, що реалізуються на засадах циркулярної економіки.

Науково цінним результатом дослідження є розроблення авторського методичного підходу до комплексного оцінювання процесів декарбонізації шляхом формування інтегрованого Індексу гібридної мобільності та декарбонізації (Hybrid Mobility and Decarbonization Index – HMDI). Запропонований інструментарій розширює можливості порівняльного аналізу моделей низьковуглецевого розвитку різних країн та дозволяє оцінювати ефективність декарбонізаційних процесів з урахуванням екологічних, економічних, цифрових і структурних чинників.

Позитивної оцінки заслуговують результати компаративного аналізу процесів декарбонізації в країнах Європи, Азії та Україні, що дали змогу виявити закономірності впливу інституційних умов, технологічного розвитку, енергетичної структури та рівня впровадження принципів циркулярної економіки на ефективність низьковуглецевої трансформації.

Наукову новизну також характеризують положення щодо регіональної диференціації процесів декарбонізації в Україні та обґрунтування стратегічних підходів до їх реалізації в умовах повоєнного відновлення, європейської інтеграції, цифрової трансформації та посилення кліматичних викликів.

У цілому представлені у дисертації результати є новими, достатньо аргументованими та розширюють існуючі наукові підходи до дослідження процесів декарбонізації глобальної циркулярної економіки. Вони мають як теоретичне значення для розвитку сучасної економічної науки, так і практичну

цінність для формування державної політики у сфері сталого розвитку, кліматичної нейтральності та циркулярної трансформації економіки.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Теоретичне значення дисертаційної роботи Баб'яра Всеволода Павловича полягає у розвитку наукових положень щодо декарбонізації глобальної циркулярної економіки, уточненні її концептуальних засад та поглибленні методичних підходів до дослідження процесів низьковуглецевої трансформації. Результати дослідження розширюють існуючі наукові уявлення про взаємозв'язок процесів декарбонізації, циркулярної економіки, цифрової трансформації та сталого розвитку, а також можуть бути використані як підґрунтя для подальших наукових досліджень у сфері міжнародної економіки, екологічної економіки та кліматичної політики.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю використання запропонованих автором науково-методичних підходів, аналітичного інструментарію та практичних рекомендацій при розробленні стратегій декарбонізації, формуванні державної та регіональної екологічної політики, підготовці програм повоєнного відновлення України, а також у діяльності суб'єктів господарювання, які впроваджують принципи циркулярної економіки та реалізують заходи з підвищення енергоефективності й скорочення вуглецевого сліду.

Практична цінність дисертаційної роботи підтверджується впровадженням окремих результатів дослідження у діяльність товариства з обмеженою відповідальністю «К+С Україна» (довідка № 05/11-2025/1 від 05.11.2025 р.) та товариства з обмеженою відповідальністю «ТЕХНО – БУД – ЦЕНТР» (довідка № 535 від 10.11.2025 р.), що свідчить про їх прикладну значущість і можливість практичного використання.

Повнота відображення основних результатів положень дисертації в опублікованих автором роботах

Основні результати дисертаційного дослідження Баб'яра Всеволода Павловича належним чином висвітлені в опублікованих наукових працях автора. За темою дисертації опубліковано 7 наукових праць, серед яких 5 статей у наукових

фахових виданнях України та 2 публікації у матеріалах всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій.

Опубліковані праці охоплюють ключові результати проведеного дослідження, відображають його основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, а їх зміст узгоджується з тематикою, структурою та метою дисертаційної роботи.

Обсяг, характер та рівень апробації результатів дослідження відповідають вимогам, встановленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а кількість опублікованих праць є достатньою для представлення основних результатів дисертаційного дослідження та його публічного захисту.

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів

Дисертаційна робота Баб'яра Всеволода Павловича є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням. Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць та отриманих результатів дає підстави стверджувати, що всі основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації належать автору і є результатом його самостійної науково-дослідної роботи.

У разі виконання окремих наукових праць у співавторстві особистий внесок здобувача чітко визначено, а в дисертаційній роботі використано виключно ті результати, що отримані ним особисто.

Оцінка структури та мови, мови та стилю викладу дисертації

Дисертаційна робота Баб'яра Всеволода Павловича має чітку, логічно вибудувану структуру, яка відповідає поставленій меті, визначеним завданням, об'єкту та предмету дослідження. Побудова роботи забезпечує послідовне розкриття досліджуваної проблематики та належний взаємозв'язок між її структурними елементами.

Дисертацію викладено грамотною українською мовою із дотриманням норм наукового стилю. Автор коректно використовує сучасний понятійно-категоріальний апарат, професійну економічну термінологію та забезпечує належний рівень аргументованості викладених положень. Матеріал характеризується логічністю, послідовністю, чіткістю формулювань і належною культурою наукового викладу.

Оформлення дисертації, її структура, мова та стиль викладення відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Текст дисертаційної роботи пройшов перевірку на наявність текстових запозичень у системі «StrikePlagiarism». За результатами перевірки, виявлено відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерело та встановлено, що дисертаційна робота Баб'яра Всеволода Павловича на тему «Процеси декарбонізації глобальної циркулярної економіки» відповідає принципам академічної доброчесності.

Зауваження щодо роботи та її дискусійних положень

Поряд із вагомими науковими здобутками, актуальністю тематики дослідження, високим рівнем теоретичного опрацювання проблеми та практичною цінністю отриманих результатів вважаю за доцільне висловити окремі зауваження та дискусійні положення, які мають рекомендаційний характер і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

1. У процесі розроблення авторського Індексу гібридної мобільності та декарбонізації (HMDI) (3.1., С.169-179), на мою думку, доцільно було б більш детально обґрунтувати вибір показників, що включені до його структури, а також принципи визначення їх вагових коефіцієнтів.

2. Під час аналізу процесів декарбонізації в країнах Європи, Азії та Україні (п.2.2 С.100-144, п.2.3. С.145-165) автор приділяє значну увагу статистичним показникам. Водночас, на моє переконання, дослідження виграло б від більш ґрунтовного аналізу інституційних чинників, які визначають відмінності у реалізації кліматичної політики в окремих країнах.

3. У третьому розділі п.3.2 запропоновано низку рекомендацій щодо регіональної декарбонізації України. Разом із тим окремі практичні пропозиції доцільно було б доповнити конкретизацією механізмів їх фінансового забезпечення та практичного впровадження.

4. Запропоновані автором сценарії розвитку процесів декарбонізації (п.3.3, С.201-225) є достатньо аргументованими, однак їх практична цінність була б

вищою за умови проведення аналізу чутливості до можливих змін зовнішніх економічних і геополітичних чинників.

5. Окремі положення (розділ 3) щодо розвитку циркулярної економіки мають узагальнений характер. На мою думку, доцільно було б ширше висвітлити особливості їх практичного застосування в окремих секторах економіки України в умовах післявоєнного відновлення.

Зазначені зауваження та дискусійні положення не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, мають рекомендаційний характер і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях. Загалом дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному науковому рівні, а отримані результати мають вагоме теоретичне та практичне значення.

Загальний висновок та оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Баб'яра Всеволода Павловича на тему «Процеси декарбонізації глобальної циркулярної економіки», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», є завершеним, самостійним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне та практичне значення для розвитку економічної науки. Автором вирішено актуальне наукове завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад та обґрунтування практичних підходів до забезпечення процесів декарбонізації глобальної циркулярної економіки.

За актуальністю теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, рівнем наукової новизни, теоретичним та практичним значенням отриманих результатів, повнотою їх апробації, дотриманням принципів академічної доброчесності та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами).

Вважаю, що Баб'яр Всеволод Павлович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук,

професор, виконуюча обов'язки завідувача

кафедри міжнародної торгівлі та маркетингу

Київського національного університету

імені Вадима Гетьмана **Ольга ЯЦЕНКО**

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана Міністерство освіти і науки України Ідентифікаційний код 02070684 м.Київ, Україна

Підпис Яценко О.

ЗАСВІДЧУЮ

Заступник начальника відділу кадрів

Київський національний

економічний університет

імені Вадима Гетьмана

«22» 04 2026 р.